

BLOG BROJ: 48

AKTUELNA VANJSKA POLITIKA
II GODINA IZDANJA

**JACANJE PRINCIPA RODNE
RAVNOPRAVNOSTI KROZ PROCES
PRISTUPANJA EVROPSKOJ UNJI**

AUTORICA: ADISA ČAKANović
Septembar 2022.

Program: Aktuelna vanjska politika

Aktuelna vanjska politika je platforma namijenjena mladim aktivistima/kinjama za izradu i objavu kratkih online članaka u različitim formatima (analiza, blog, policy brief i sl.) o aktuelnim temama iz sfere vanjske politike usmjerene ka ili vođene od strane BiH. Platforma je prostor gdje mladi mogu da kreiraju sopstveni sadržaj, razvijaju svoju ekspertizu i dobiju prostor u javnosti.

Više informacija na: www.fes.ba i www.vpi.ba

Impressum

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) | ured u BiH
Kupreška 20, 71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Odgovorni: Dr. Peter Hurrelbrink
Tel.: +387 33 722 010
Fax: +387 33 613 505
e-mail: fes@fes.ba
www.fes.ba
DTP: Adisa Ošijan
Naslovnica: Korišteni dizajn ilustracije od Starline - Freepik.com
Publikaciju možete naručiti na e-mail: fes@fes.ba. Stavovi, mišljenja i zaključci u ovoj publikaciji ne moraju nužno odražavati stavove Friedrich-Ebert-Stiftung. Friedrich-Ebert-Stiftung ne garantuje za tačnost podataka koji su izneseni u publikaciji.

Sva prava zadržana od Friedrich-Ebert-Stiftung.

U partnerstvu sa:
Vanjskopolitička inicijativa BH

ČAKANović, ADISA
Aktuelna vanjska politika: "Jačanje principa rodne ravnopravnosti kroz proces pristupanja Evropskoj uniji" / Adisa Čakanović
- Sarajevo : Friedrich-Ebert-Stiftung, 2022. - 5 str.
A4 format

Jačanje principa rodne ravnopravnosti kroz proces pristupanja Evropskoj uniji

Autorica: Adisa Čakanović

Predsjedništvo BiH je 13. marta 2018. godine usvojilo Strategiju vanjske politike Bosne i Hercegovine 2018.-2023. Novom strategijom je predviđeno da BiH [“aktivno prati Zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku Evropske unije.”](#) BiH i susjedne zemlje kao glavni vanjskopolitički cilj imaju integraciju u EU i aktivno moraju raditi na usvajanju zakona, vrijednosti i normi EU te ih inkorporirati u vlastito zakonodavstvo i društvo. Jedan od njih je princip rodne ravnopravnosti, odnosno ravnopravnosti spolova kao jedan od ključnih elemenata demokratskog uređenja. Bosna i Hercegovina je zemlja tradicionalnog društva u kojem se žene svakodnevno bore za bolji položaj. Uvriježeni stereotipi o ulozi žena u društvu, nižim plaćama i dužim periodima nezaposlenosti samo su neki od problema sa kojima se suočavaju žene u Bosni i Hercegovini.

Proces uvođenja rodne ravnopravnosti u sve oblasti društvenog života u BiH zahtijeva, prije svega, djelovanje u smislu promjene svijesti i povećanja znanja o uzrocima i posljedicama diskriminacije na osnovu spola. Dakle, ovo je veoma dugotrajan proces koji u velikoj mjeri zavisi od brojnih društvenih okolnosti i uticaja na globalnom, regionalnom i lokalnom nivou, te zahtijeva radikalno restrukturiranje i reformu politika. Bosna i Hercegovina u budućnosti ima za cilj članstvo u Evropskoj uniji, a princip ravnopravnosti spolova i jednakog tretmana i jednakih mogućnosti za žene i muškarce je jedan od osnovnih pravnih principa Evropske unije, sadržan u osnivačkom ugovoru [EU – Amsterdamskom ugovoru/sporazumu](#), kao i u

mnogim direktivama koje su transpozicijom inkorporirane u zakonodavstvo država članica. Kroz proces pristupanja Evropskoj uniji, zemlje se pripremaju da preuzmu obaveze vezane za članstvo i da svoje unutrašnje zakonodavstvo usklade sa standardima prava EU. U okviru evropskih integracija, rodna ravnopravnost, kao jedna od temeljnih vrijednosti koje priznaje EU, zauzima značajno mjesto. S obzirom na to da je to predviđeno ugovorima EU, rodna ravnopravnost kao princip, odnosno norma je sastavni dio uslova za pristupanje EU, koje moraju usvojiti i zemlje kandidati i potencijalni kandidati. Tako se u okviru procesa proširenja, između ostalog i u ovoj oblasti, vrši kontinuirano praćenje transpozicije i implementacije zakonodavstva i normativnog okvira EU.

Situacija na domaćem nivou

Sprovođenje obaveza iz prava EU ogledalo se u donošenju različitih zakona i politika na domaćem nivou, čiji je cilj bio efikasna implementacija principa rodne ravnopravnosti. Tome su doprinijeli brojni predmeti koji su pokrenuti pred Evropskim sudom pravde, pozivajući se na odredbe prava EU u oblasti rodne ravnopravnosti, prije svega na [član 157. UFEU](#) i relevantne direktive. Na primjer, kao što je već spomenuto, član 157. UFEU-a zahtijeva primjenu principa jednake plaće za jednak rad ili rad jednake vrijednosti. Široko tumačenje koncepta plate od strane Suda Evropske unije i visoko razvijena sudska praksa po ovom članu proširili su mogućnosti borbe protiv direktne i indirektno diskriminacije na osnovu spola u pogledu plate i [osigurali šanse](#) za smanjenje razlike u plaćama za jednak rad između žena i muškaraca.

Jedna od tema kojoj je posvećeno pravo EU i politika rodne ravnopravnosti je balansiranje profesionalnog i porodičnog života, što je posebno važno u kontekstu stvaranja prostora i mogućnosti za žene da ravnopravno rade na svom profesionalnom razvoju i učestvuju na radnom mjestu i u društvenom životu. Kako bi se osigurali minimalni standardi koji inače ne bi bili dostupni u svim državama članicama EU, Evropska unija propisuje određene zahtjeve u pogledu dužine porodijskog odsustva i zaštite od otkaza zbog trudnoće. Dodatno, posebnu pažnju posvećuje socijalnoj zaštiti i garantovanju beneficija za samozaposlene i njihove partnere. Medjutim statistike u BiH ukazuju na to da iznos porodijskih naknada uvelike varira u istoj zemlji zbog različitih pravila u svakom kantonu. Nezaposlena žena koja se porodila u Ilijašu (Kanton Sarajevo), na primjer, [ima pravo na mjesečnu naknadu od 266 KM, dok porodilja u Brezi \(Zeničko-dobojski kanton\), koja je udaljena samo deset kilometara, ima pravo samo na jednokratnu uplatu od 150 KM.](#) Sve relevantne odredbe Ugovora, zakonodavstvo i sudska praksa Suda pravde Evropske unije čine takozvani „acquis communautaire EU“. Iako BiH još uvijek nije u obavezi da u potpunosti primjenjuje *acquis communautaire*, u procesu pristupanja BiH Evropskoj uniji značajno je postepeno usklađivanje svih domaćih propisa sa pravnim standardima EU i promoviranje rodne ravnopravnosti, s obzirom na činjenicu da EU ova pitanja uključuje u Kopenhaške pristupne kriterije o poštovanju ljudskih prava. [Kopenhaški kriterijumi](#) su kriterijumi koje EU postavlja kao uslove koje država treba da ispuni da bi se pridružila Evropskoj uniji, pored uslova i principa iz osnivačkih ugovora.

Ovi kriterijumi uključuju političke, ekonomske i pravne kriterijume. Politički kriteriji za članstvo u EU zahtijevaju od zemlje koja aplicira za članstvo u EU da ima jake i stabilne institucije koje osiguravaju demokratiju, vladavinu prava, poštovanje ljudskih prava i prava i zaštitu manjina. Samim tim, BiH je dužna pri osiguravanju i konstrukciji svoga puta ka EU, osigurati transformaciju položaja žene, što bi se možda i zanemarivalo kroz vanjskopolitičke inicijative i agende, da to nije unaprijed traženo u normativnom okviru EU koji je jako bitan u pristupnom procesu za kandidatske zemlje i one koje su potencijalni kandidati.

Ravnopravnost u zakonu

Princip jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama kad je u pitanju zapošljavanja i socijalne politike uređeno je zakonima o ravnopravnosti spolova ([Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH](#)) i zabrani diskriminacije ([Zakon o zabrani diskriminacije BiH](#)), te entitetskim zakonima o radu ([Zakon o radu FBiH](#), [Zakon o radu RS](#)). Ovi zakoni sadrže odredbe o rodnoj jednakosti koji se odnose na zapošljavanje, obrazovanje, obuku i stručne kvalifikacije, međutim, u praksi je provedba propisa protiv diskriminacije i dalje niska. Prema posljednjem [izvještaju Evropske komisije](#) o BiH, u 2020. godini je stopa zaposlenosti stanovništva u dobi od 20 do 64 godine iznosila 40% za žene i 65% za muškarce, što je rezultiralo velikim rodnom jazom u zaposlenosti od 25 procentnih poena.

Pozitivan primjer jeste Akcioni plan u oblasti ravnopravnosti spolova donesen za period 2018-2022 koji sadrži nekolicinu mjera za unapređenje ravnopravnosti spolova u institucijama vlasti po prioritarnim oblastima; izgradnju i jačanje sistema, mehanizama i instrumenata za postizanje ravnopravnosti spolova; kao i uspostavljanje i jačanje saradnje i partnerstva. Iz navedenog plana je evidentno da su se domaće institucije pri osmišljavanju i realizaciji aktivnosti oslanjale, između ostalog, na standarde proistekle iz dokumenata EU poput [Strategije ravnopravnosti muškaraca i žena](#), ali i drugih relevantnih strateških dokumenata Evropske unije. Također, prema metodologiji Evropskog instituta za ravnopravnost spolova, pristupilo se izradi [Indeksa rodne ravnopravnosti](#) za Bosnu i Hercegovinu, kao jednog od najvažnijih instrumenata za praćenje stanja rodne ravnopravnosti u zemlji, ali i za poređenje sa ostalim zemljama EU i regionom.

Uz to, u februaru 2021. godine Vlada Federacije BiH usvojila je [Strategiju razvoja za razdoblje 2021.-2027. godine](#). Jedan od ciljeva je uključiv socijalni razvoj u okviru kojeg je naglašena podrška i promocija ženskog poduzetništva, dok u Republici Srpskoj postoji [Strategija](#) razvoja ženskog preduzetništva za period 2019.-2023. godine

Bitno je navesti i Izborni zakon BiH kojim je utvrđena kvota od 40% za liste kandidata/kinja. [Analizom člana 4.19](#) može se utvrditi da kvota utvrđuje procenat i redoslijed kandidata/kinja manje zastupljenog spola na listi. Ukoliko neka stranka ne dostavi listu kandidata koja nije sastavljena u skladu sa članom 4.19, Centralna izborna komisija neće listu potvrditi.

Na taj način je utvrđena i sankcija za nepoštivanje, stoga se ova kvota može smatrati dobrim primjerom kako se [osigurava zastupljenost oba spola](#) na listi kandidata/kinja, što ide u skladu za potrebama i političkim kriterijumom integracije BiH te poboljšanju ravnopravnosti.

Također je ključno pomenuti rad Agencije za ravnopravnost spolova u BiH i entitetskih gender centara jer su oni značajni institucionalni mehanizmi koji rade na postizanju ravnopravnosti. U Bosni i Hercegovini su usvojena tri akciona plana za implementaciju Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a pod nazivom 1325, „Žene, mir i sigurnost“ koja se konkretno bavi utjecajem rata na žene i djevojčice i ženskim doprinosom rješavanju konflikta i održivom miru. Agencija za ravnopravnost spolova BiH Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH koordinirala je izradu i implementaciju akcionih planova u saradnji sa institucijama i nevladinim organizacijama zastupljenim u Koordinacionom odboru za praćenje provođenja akcionih planova. Postignuća [Programa za implementaciju Gender akcionog plana](#) BiH pomogla su da se unaprijede institucionalne strukturne promjene usmjerene ka poboljšanju sposobnosti usklađivanja zakona, pravila i praksi sa idealima rodne ravnopravnosti.

Napredak u integracijskom procesu

Prema dosadašnjim [iskustvima novih država članica Evropske unije](#), pridruživanje ovoj zajednici i primjena savremenih pravnih koncepata EU u oblasti rodne ravnopravnosti imalo je pozitivan uticaj na stanje rodne ravnopravnosti na nacionalnom nivou. Ocjenjuje se da je i u zemljama Zapadnog Balkana težnja ka cilju članstva u EU već imala pozitivan efekat u smislu donošenja i izmjena relevantnog zakonodavstva, uspostavljanja gender mehanizama, ali i domaćih strategija i akcionih planova. Izvještavajući o napretku Bosne i Hercegovine, u prethodnom Gender [akcionom planu BiH 2013-2017](#), naglašena je potreba jačanja saradnje „sa Direkcijom za evropske integracije BiH i Delegacijom Evropske unije u BiH s ciljem primjene standarda i mehanizama za rodnu ravnopravnost u svim segmentima procesa pristupa evropskim integracijama, uključujući IPA programiranje i druge programe pomoći BiH". No, i dalje je [uspostavljanje rodne ravnopravnosti na Zapadnom Balkanu](#) veliki izazov, pogotovo kad se govori o sprovođenju uspostavljenog pravnog i institucionalnog okvira.

Primjera radi, u [izvještaju Evropske komisije o BiH za 2021. godinu](#) istaknuto je da su žene nedovoljno zastupljene u politici i javnom životu te da se procjene uticaja na ravnopravnost polova ne provode u skladu sa zakonom. Uz to, procjenjuje se da žene zarađuju oko 78% do 85% plate muškarca za istu poziciju i da predstavlja problem to što je pitanje porodijskog, roditeljskog i porodičnog odsustva različito je regulisano u entitetima i među kantonima.

Iz navedenih razloga dolazi se do zaključka da je i dalje neophodno više raditi na unapređenju i efikasnoj provedbi propisa o rodnoj ravnopravnosti, kao i na usklađivanju istih na teritoriji cijele BiH, jer će to pozitivno utjecati, ne samo na integracijski proces, već na cjelokupno društvo.